

KARADENİZ

BLACK SEA – ЧЕРНОЕ МОРЕ

ÜÇ AYDA BİR YAYINLANAN ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

ЕЖЕКВАРТАЛЬНЫЙ МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ОБЩЕСТВЕННЫХ НАУК

AN INTERNATIONAL QUARTERLY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE

Söz Başı
Prof. Dr. Erdoğan ALTINKAYNAK

Hümanist Fikirler ve Mülâhazalar; Tarih ve Çağdaşlık
Afag Rüstemova

Gürcistan'daki Türklerde Lokal Halk Hikâyeciliği
Şureddin Memmedli

Günümüz Gürcistan'da Azeri Türk Okulları
Gülnara Gocaeva Memmedova

Siyasi Mitinglerin Sosyo-Politik Analizi Adalet ve Kalkınma Partisi ile Milliyetçi Hareket Partisi
Mitingleri Örneği
İhsan Kurtbaş

Ortadoğu'da Şattülarap'ın Önemi ve Şattülarap Üzerindeki Çekişmeler
Nurhan Aydın - Bahar Şentürk

Лирика Семена Данилова: Аксиология Концептуальных образов
Прасковья Васильевна Сивцева-Максимова
(Praskovya V. Sivtseva-Maksimova)

Ўзбекская Традиционная Вокальная Музыка
Шавкат Матякубов (Şavkat Matyakubov)

Anna Seghers'in Ölüler Genç Kalır Adlı Romanında Narsisizm Ve Ötekilik İzlekleri
Cihan Tuncer

XVI. Yüzyıl Sonlarında Çıldır Eyâleti Posof Sancağı'nın Güney Nahiyesi
Iasha Bekadze

Ayşegül Gürdal'ın "Duvar" Öyküsü Üzerine Bir Çözümleme
Tuba Dalar

Şeza Bargus'un "Oyun" Adlı Küçük Öyküsüne Psikanalitik Yaklaşım
Okan Özkara

Ataol Behramoğlu'nun Şiirlerinde Şiddetli İmge ve Bunaltı İzleği
Vedi AŞKAROĞLU

19. Yüzyıl Divan Şairi İbrahim Fehmi ve Divanı
Ahmet IÇLI

KARADENİZ

BLACK SEA – ЧЕРНОЕ МОРЕ

Kış/Vesna/Spring 2015 ■ Yıl/Год/Year 7 ■ Sayı/Число/Issue 28
ÜÇ AYDA BİR YAYINLANAN ULUSLARARASI HAKEMLİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

ЕЖЕКВАРТАЛЬНЫЙ МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ОБЩЕСТВЕННЫХ НАУК

AN INTERNATIONAL QUARTERLY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE

ISSN: 1308-6200 – <http://www.dergikaradeniz.com; .org; .net>

Sahibi/ Учредитель/ Owner

Hayrettin İVGİN

Konur Sokak 66/7 Bakanlıklar-ANKARA (+90) 312 4259353 – hayrettinivgin@gmail.com

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Erhan İVGİN

Editör/ Главный редактор/ Editor

Prof. Dr. Erdoğan ALTINKAYNAK ■ Yrd. Doç. Dr. Vedi AŞKAROĞLU

Prof. Dr. Roin KAVRELİŞVİLİ ■ Doç. Dr. Ranetta GAFAROVA

Doç. Dr. Betül KARAGÖZ

Yayın Kurulu/ Редколлегия/ Editorial Board

Prof. Dr. Ramazan KORKMAZ(Ardahan Üniversitesi) ■ Prof. Dr. Orhan SÖYLEMEZ(Ardahan Üniversitesi) ■ Prof. Dr. Ahmet BURAN (Fırat Üniversitesi) ■ Prof. Dr. Anatoly A. BURTSEV (Ammasov Adına Yakutistan Devlet Üniversitesi) ■ Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY (Emekli) ■ Prof. Dr. Ali Berat ALPTEKİN (Selçuk Üniversitesi) ■ Prof. Dr. Sivtseva-Maksimova Prasovya VASILYEVNA (Ammasov Adına Yakutistan Devlet Üniversitesi) ■ Prof. Dr. Bekir DENİZ(Akdeniz Üniversitesi) ■ Prof. Dr. Caval KAYA (Ardahan Üniversitesi) ■ Prof. Dr. Sulayman KAYIPOV (Çuy Üniversitesi) ■ Prof. Dr. Dimitri D. VASİLEV,(Moskova Bilimler Akademisi) ■ Prof. Dr. Elfina SİBGATULLİNA (Moskova Bilimler Akademisi) ■ Prof. Dr. Yakup ÇELİK(Yıldız Teknik Üniversitesi) ■ Prof. Dr. Victoria V. KRASNYKH (Kiev Bilimler Akademisi) ■ Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN (Emekli) ■ Prof. Dr. Hüseyin TÜRK (Ardahan Üniversitesi) ■ Prof. Dr. İhsan BULUT (Atatürk Üniversitesi) ■ Prof. Dr. Mustafa ÜNAL(Erciyes Üniversitesi) ■ Prof. Dr. Mambetturdu Mambetakun (Şincan Pedagoji Üniversitesi) ■ Prof. Dr. Layli ÜKÜBAYEVA (Manas Üniversitesi) ■ Prof. Dr. Remzi KILIÇ (Erciyes Üniversitesi) ■ Prof. Dr. Roin KAVRELİŞVİLİ (Ahıska Cevahişvili Üniversitesi) ■ Prof. Dr. Kemal ÜÇÜNCÜ (Karadeniz Teknik Üniversitesi) ■ Prof. Dr. Enver TÖRE (Marmara Üniversitesi) ■ Prof. Dr. Vasiliy Vasilyevič İLLARIONOV (Ammasov Adına Yakutistan Devlet Üniversitesi) ■ Prof. Dr. Şefika Şule ERÇETİN (Hacettepe Üniversitesi) ■ Prof. Dr. Tina GELAŞVİLİ(Ahıska Cevahişvili Üniversitesi) ■ Prof. Dr. Elena ARABADJİ (Melitopol Devlet Üniversitesi) ■ Prof. Dr. Natalie KONONENKO (Alberta Üniversitesi) ■ Prof. Dr. Ahmet Evren ERGİNAL(Ardahan Üniversitesi) ■ Doç. Dr. Nadya TIDIKOVA (Altayistik Enstitüsü) ■ Doç. Dr. İbrahim TÜZER (Yıldırım Bayazıt Üniversitesi) ■ Doç. Dr. Betül KARAGÖZ (Giresun Üniversitesi)

Redaksiyon/ Редакция/ Redaction

Yrd. Doç. Dr. Ufuk ERDEM – Yrd. Doç. Dr. Samet AZAP – Yrd. Doç. Dr. Erdal AYDOĞMUŞ

Teknik Sorumlu/Ответственныйпотехническойчасти / Technical Manager

Öğr. Gör. Arif Cem TOPUZ : arifcemtopuz@hotmail.com

Öğr. Gör. Eser KARADENİZ : eser_karadeniz@hotmail.com

Uluslararası İlişkiler /Международныеотношения/ International Relations Expert

Yrd. Doç. Dr. Vedi AŞKAROĞLU : vediaskaroglu@ardahan.edu.tr

Yabancı Dil Danışmanları/ Советникипоиностраннымязыкам/ Foreign Language Consultants

Prof. Dr. Roin KAVRELİŞVİLİ / Yrd. Doç. Dr. Vedi AŞKAROĞLU

Yazışma Adresi/ Адресиздательства/ Correspondance Address

Prof. Dr. Erdoğan ALTINKAYNAK

Ardahan Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü-Ardahan/TÜRKİYE

Tel.: (+90) 5308852928 – (+995) 597054760 e-mail: dergikaradeniz@gmail.com

Baskı/ Типография/ Press

Sage Yayıncılık (ANKARA)

Bu dergi Tübitak/ULAKBİM TR, Index Copernicus (IC), Central and Eastern European Online Library (CEEOL), Ulrich's Web (UPD), Modern Language Association of America (MLA), Proquest ve ASOS Index tarafından indekslenmektedir.

This journal is indexed by Tubitak/ULAKBİM TR, Index Copernicus (IC), Central and Eastern European Online Library (CEEOL), Ulrich's Web (UPD), Modern Language Association of America (MLA), Proquest and ASOS Index

Hakem Kurulu/ Консультативный совет – Редколлегия/ Editorial Board

Hakem Kurulu

Hakem Kurulu

- Prof. Dr. Adnan AKGÜN – Marmara Üniversitesi, (Türkiye)
- Prof. Dr. Ali AKAR – Muğla Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Ali Berat ALPTEKİN – Selçuk Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Walter ANDREWS – (ABD)
- Prof. Dr. Tayyar ARI – Uludağ Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Erman ARTUN – Çukurova Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. İbrahim Ethem ATNUR – Atatürk Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Aygün ATTAR – Giresun Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Hasan BAHAR – Selçuk Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Cevat BAŞARAN – Atatürk Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Vladimir BELYAKOV – (Rusya Federasyonu)
- Prof. Dr. Uwe BLAESING – (Hollanda)
- Prof. Dr. Bernt BRENDMEON – (Norveç)
- Prof. Dr. Valerij BOVTUN – Altay Devlet Teknik Üniversitesi (Altay Kray – Rusya Federasyonu)
- Prof. Dr. İhsan BULUT – Atatürk Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Ahmet BURAN – Fırat Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Nalan BÜYÜKKANTARCIÖĞLU – Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Ömür CEYLAN – Kültür Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Ahmet CİHAN – Nevşehir Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Maria CİKİA – (Gürcistan)
- Prof. Dr. Asiye Mevhibe COŞAR – Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Halit ÇAL – Gazi Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU – Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Necati DEMİR – Gazi Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Bekir DENİZ – Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Remzi DEVLETOV – Kırım Devlet Pedagoji ve Mühendislik Üniversitesi, (Kırım)
- Prof. Dr. Abide DOĞAN – Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV – Muğla Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. A. Bican ERCİLASUN – Gazi Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Şefika Şule ERÇETİN – Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Gavril GAVRILEVIÇ FILIPPOV – (NEF Üniversitesi Yakutistan – Rusya Federasyonu)
- Prof. Dr. Nevin GÜNGÖR ERGAN – Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Hande BİRKALAN-GEDİK – Yeditepe Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Orhan GÖKÇE – Selçuk Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. İsmail GÖRKEM – Erciyes Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Kadir GÜLKAYRAN – (İran)
- Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN – Ege Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Ali Osman GÜNDOĞAN – Muğla Üniversitesi (Türkiye)

- Prof. Dr. Hamza GÜNDOĞDU – Atatürk Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Harun GÜNGÖR – Erciyes Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Figen GÜRİSOY – Ankara Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Tacida HAFİZ – (Bosna-Hersek)
- Prof. Dr. Cengiz HAKOV – (Bulgaristan)
- Prof. Dr. Vasiliy Vasileviç İLLARİONOV (SAHA Cumhuriyeti –Rusya Federasyonu)
- Prof. Dr. Alimcan İNAYET – Ege Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Bravina Rozalia INNOKENTYEVNA (SAHA Cumhuriyeti Bilimler Akademisi –Rusya Federasyonu)
- Prof. Dr. Aleksander KADİRBAYEV – (Rusya Federasyonu)
- Prof. Dr. Ruslan KADİROV, Mohaçkale Devlet Üniversitesi, (Dağıstan Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu)
- Prof. Dr. Fitnat KAPTAN – Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Günay KARAAĞAÇ – İstanbul Aydın Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Kerem KARABULUT – Atatürk Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Recai KARAHAN – Yüzüncü Yıl Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Ayla KAŞOĞLU – Gazi Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Roin KAVRELİŞİLİ – (Gürcistan)
- Prof. Dr. Ceval KAYA – Ardahan Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Sulayman KAYİPOV (CHUI Üniversitesi – Kırgızistan)
- Prof. Dr. İsmail KERİMOV – (Kırım)
- Prof. Dr. Remzi KILIÇ – Niğde Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Faruk KOCACIK – Cumhuriyet Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Aynur KOÇAK – Yıldız Teknik Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Özdemir KOÇAK – Selçuk Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Abdullah KORKMAZ – İnönü Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Ramazan KORKMAZ – Ardahan Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Mehmet Fatih KÖKSAL – Ahi Evran Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Victoria V. KRASNYKH – (Moskova Lomonosov Üniversitesi – Rusya Federasyonu)
- Prof. Dr. Adnan KULAKSIZOĞLU – Marmara Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Muhtar KUTLU – Ankara Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Sabahattin KÜÇÜK – Fırat Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Mambetturdu MAMBETAKUN (Şincan Pedagoji Üniversitesi, Çin)
- Prof. Dr. Olga MELNITCHOUK, (NEF Üniversitesi – Yakutistan – Rusya Federasyonu)
- Prof. Dr. Alekseyev Anatoly NIKOLAYEVIC (RAN Kuzey Sibirya Halkları Bölümü – Rusya Federasyonu)
- Prof. Dr. Mehmet OKUR – Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Hikmet ÖKSÜZ – Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Mustafa ÖNER – Ege Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Ramazan ÖZEY – Marmara Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Haydar ÖZTAŞ – Selçuk Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Nazım Hikmet POLAT – Gazi Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Hakan POYRAZ – Gazi Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Svetlana PROKOPIEVA – (NEF Üniversitesi Yakutistan – Rusya Federasyonu)
- Prof. Dr. Abdulkarim RAHMAN – (Çin)
- Prof. Dr. Hülya SAVRAN – Balıkesir Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Elfina SİBGATULLİNA – (Rusya Federasyonu)
- Prof. Dr. Orhan SÖYLEMEZ – Ardahan Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Hatice ŞAHİN – Uludağ Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. İbrahim ŞAHİN – Osman Gazi Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Musa ŞAŞMAZ – Niğde Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK – Fırat Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Rüstem ŞÜKÜROV – (Rusya Federasyonu)
- Prof. Dr. Cemalettin TAŞKIRAN – Kırıkkale Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Abdolvahap TAŞTAN – Erciyes Üniversitesi (Türkiye)

- Prof. Dr. Orhan Kemal TAVUKÇU – Rize Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN – Ege Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Kerim TÜRKMEN – Erciyes Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Berrak TARANÇ – Ege Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Halil İbrahim USTA – Ankara Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Mustafa ÜNAL – Erciyes Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. İlyas ÜSTÜNYER – (Gürcistan)
- Prof. Dr. Olga MELNİCUK – (NEF Üniversitesi – Yakutistan – Rusya Federasyonu)
- Prof. Dr. Celalettin VATANDAŞ – Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Kamil VELİ – İstanbul Aydın Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Sivtseva-Maksimova Praskovya VASILYEVNA (NEF Üniversitesi – Rusya Federasyonu)
- Prof. Dr. Obayev Nikolay VYACESLAVOVIC (Tuva Devlet Üniversitesi – Rusya Federasyonu)
- Prof. Dr. Hakkı YAZICI – Kocatepe Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Dursun YILDIRIM – Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. İbrahim TÜZER – Yıldırım Bayazıt Üniversitesi, Ankara (Türkiye)
- Doç. Dr. Nadya TIDIKOVA – (Altay)
- Doç. Dr. Liudmila S. ZAMORSCHIKOVA (NEF Üniversitesi – Yakutistan – Rusya Federasyonu)
- Doç. Dr. Alexander D. VASILYEV (Sosyal Bilimler Ens. Şarkiyat Bölümü – Moskova – Rusya Federasyonu)
- Doç. Dr. Mukhopleva Svetlana DMITRIEVNA (Yakut Folklor Enstitüsü RAN – Rusya Federasyonu)
- Doç. Dr. Ergali ESBOSUN – (Abay Üniversitesi, Kazakistan)
- Dr. Stale KNUDSEN – (Norveç)
- Dr. Sayzana TOVUU, (Tuva Üniversitesi, Tuva, Rusya Federasyonu)

Temsilcilikler/ Представители/ Representative

YURT İÇİ / Турция / Interior:

Prof. Dr. Bekir DENİZ – ANTALYA ■ Yrd. Doç. Dr. Bilşen İNCE ERDOĞAN – AYDIN ■ Doç. Dr. Salim ÇONOĞLU – BALIKESİR ■ Yrd. Doç. Dr. Ali ATALAY – BOLU ■ Doç. Dr. Rezzan KARAKAŞ – DİYARBAKIR ■ Yrd. Doç. Dr. Rahman ÇAKIR – GİRESUN ■ Yrd. Doç. Dr. Fatma Sibel BAYRAKTAR – EDİRNE ■ Yrd. Doç. Dr. Hilal OYTUN ARSLAN – İSTANBUL ■ Doç. Dr. Özkan ÖZTEKTEN – İZMİR ■ Doç. Dr. Bayram DURBİLMEZ – KAYSERİ ■ Osman KABADAYI – KIRŞEHİR ■ Yrd. Doç. Dr. Mehmet EROL – KİLİS ■ Dr. Erkan KALIPÇI – KONYA-NEVŞEHİR ■ Yrd. Doç. Dr. Adnan Menderes KAYA – MALATYA ■ Yrd. Doç. Dr. İbrahim Ethem ÖZKAN – NEVŞEHİR ■ Prof. Dr. Hikmet KORAŞ – NIĞDE ■ Prof. Dr. Ergin AYAN – ORDU ■ Doç. Dr. Bekir ŞİŞMAN – SAMSUN ■ Yrd. Doç. Dr. Doğan KAYA – SİVAS ■ Prof. Dr. Kemal ÜÇÜNCÜ – TRABZON

YURT DIŞI / Другие страны / Abroad:

Mehmet Akif KORKMAZ – ALMANYA ■ Jale İSMAİLOV – AZERBAIJAN ■ İlyas İVANOV – ÇUVAŞİSTAN ■ Serpil KUP – FRANSA ■ Maria ÇIKIA – GÜRCİSTAN ■ Mehmet TÜTÜNCÜ – HOLLANDA ■ Harid FEDAI – KKTC ■ Prof. Dr. Tacide HAFİZ – KOSOVA ■ Prof. Dr. Hamdi HASAN – MAKEDONYA ■ Lübov ÇİMPÖYEŞ – MOLDOVA ■ Eden MAMUT – ROMANYA ■ Doç. Dr. Miryana MARINKOVIÇ – SİRBİSTAN ■ Prof. Dr. Elfina SİBGATULLİNA – RUSYA FEDERASYONU ■ Hakan KARAKOÇ – RUSYA FEDERASYONU ■ YAKUTİSTAN ■ Doç. Dr. Nadya TİDIGOVA – ALTAY ■ Murat TOYLU – TATARİSTAN M.C. ■ Natalya BUDNİK – KIRIM – UKRAYNA ■ Dr. İrina KAYAN – POKROVSKAYA – UKRAYNA ■ Prof. Dr. İngeborg BALDAUF – ALMANYA ■ Prof. Dr. Ramesh DEOSARAN – TRİNİDAD–TOBAGO ■ Prof. Dr. Pavel DOLUKHANOV – İNGİLTERE ■ Prof. Dr. Charlyn DYERS – GÜNEY AFRİKA ■ Prof. Dr. Shih–chung HSIEH – TAYVAN ■ Doç. Dr. Rainer CZICHON – ALMANYA ■ Doç. Dr. Ramile ESXADULLAKIZI – TATARİSTAN M.C. ■ Doç. Dr. Cabbar İŞANKUL – ÖZBEKİSTAN ■ Doç. Dr. Gholam VATANDOUST – KUVEYT ■ Dr. Anarhan NADİROVA – KIRGIZİSTAN ■ Prof. Dr. İsa HABİBBEYLİ – NAHÇIVAN ■ Prof. Dr. Rukiye HACI – ÇİN ■ Prof. Dr. Cengiz HAKOV – BULGARİSTAN ■ Prof. Dr. Marika Cikia – GÜRCİSTAN ■ Prof. Dr. Dosay KENÇATAY – KAZAKİSTAN ■ Prof. Dr. Kopi KYÇYKU – ROMANYA ■ Dr. Maria MAVROPOULOU – YUNANİSTAN ■ Dr. Emna CHIKHAOUİ – TUNUS ■ Yrd. Doç. Dr. Damuta CMMİELWSKA – POLONYA ■ Prof. Dr. Tursun GABİTOV – KAZAKİSTAN ■ Doç. Dr. Kadir GÜLDİKEN – İRAN ■ Doç. Dr. Ergali ESBOSUNOV – KAZAKİSTAN ■ Prof. Dr. Ebulfez AMANOĞLU – NAHÇIVAN ■ Dr. Kızıl Maadır SİMÇİT, RUSYA FEDERASYONU – TUVA. ■ Ertuğrul KULAÇ – RUSYA FEDERASYONU – BURYATİA ■ İrina JERNOSENKO – RUSYA FEDERASYONU – ALTAY KRAY. Prof. Dr. Ruslan KADİROV, (Dağıstan Cumhuriyeti, RUSYA FEDERASYONU)

İÇİNDEKİLER/ CONTENT / СОДЕРЖАНИЕ

Söz Başı

Presentation

Предисловие

Prof. Dr. Erdoğan ALTINKAYNAK..... 9

Hümanist Fikirler ve Mülahazalar; Tarih ve Çağdaşlık

Humanistic Ideas And Views: Past And Present

Гуманистические Идеи И Взгляды: История И Современность

Afag Rüstemova..... 11

Gürcistan'daki Türklerde Lokal Halk Hikâyeciliği

People Folk Narrative At Azeri Turks Of Georgia

Народно-Ашукские Повествования У Азербайджанцев Грузии

Şüreddin Memmedli..... 18

Günümüz Gürcistan'da Azeri Türk Okulları

Azerbaijani Schools In Today Georgia

Азербайджаноязычные Школы В Грузии

Gülnara Gocaeva Memmedova..... 29

Siyasi Mitinglerin Sosyo-Politik Analizi Adalet ve Kalkınma Partisi ile Milliyetçi Hareket Partisi Mitingleri Örneği

Socio-Political Analysis Of Political Rallies The Sample Of Justice And Development Party And Nationalist Movement Party

Социо-Политический Анализ Политических Митингов На Примере Митингов Партий “Справедливость И Развитие” И “Партия Национального Движения”

İhsan Kurtbaş..... 39

Ortadoğu'da Şattülarap'ın Önemi ve Şattülarap Üzerindeki Çekişmeler

The Importance Of Shatt Al-Arab In Middle-East And Conflicts Because Of Shatt Al-Arab

Значение Шаттюларапа В Среднем Востоке И Оспаривания Над Шаттюларапом

Nurhan Aydın - Bahar Şentürk 63

Лирика Семена Данилова: Аксиология Концептуальных Образов

Semyon Danilov'un Lirigi: Kavramsal Şekillerin Aksiyoloji

Lyrics Of Semyon Danilov: Axiology Of Conceptual Images

Прасковья Васильевна Сивцева-Максимова

(Praskovya V. Sivtseva-Maksimova) 76

Ўзбекская Традиционная Вокальная Музыка

Uzbek Tradinional Vocal Musik

Özbek Geleneksel Vokal Müzi

Шавкат Матякубов (Şavkat Matyakubov) 87

Anna Seghers'in *Ölümler Genç Kalır* Adlı Romanında Narsisizm Ve Ötekilik İzlekleri

The Narcissism And Otherness Theme In Anna Seghers' Novel *The Dead Stay Young*

Самовлюблённость И Следы Отчуждения В Романе Анны Сеггерса "*Мёртвые Остаются Молодыми*"

Cihan Tuncer 96

XVI. Yüzyıl Sonlarında Çıldır Eyâleti Posof Sancağı'nın Güney Nahiyesi

The Guney Region (Sunny Area) Of Posof Sanjak Of Childir Province in XVI Century

Район Гюней (Солнечное Место) В Санджаке Поцхов В Провинции Чилдир

В Конце XVI Века

Iasha Bekadze 108

Ayşegül Gürdal'ın "Duvar" Öyküsü Üzerine Bir Çözümleme

An Analysis On The Story "Duvar" by Ayşegül Gürdal

Анализ Новеллы Айшегюля Гюрдала "Стена"

Tuba Dalar 151

Şeza Bargus'un "Oyun" Adlı Küçürek Öyküsüne Psikanalitik Yaklaşım

Psychoanalytic Aproach To Short-Short Story

Called The "Game" By Şeza Bargus

Психоаналитический Подход К Мини Новелле Шеза Варгуса "Игра"

Okan Özkara 158

Ataol Behramoğlu'nun Şiirlerinde Şiddetli İmge ve Bunaltı İzleği

Violent Image And The Theme Of Depression In The Poetry By Ataol Bahramoğlu

Беспокое И Свирепые Иллюзии В Стихах Атаола Бехрамоглу

Vedi AŞKAROĞLU 163

19. Yüzyıl Divan Şairi İbrahim Fehmî ve Divanı

The 19th Century Poet Ibrahim Fehmi and His Poetry Collection

Поэзия поэта «Диванной поэзии» XIX века Ибрахима Фехми

Ahmet İÇLİ 175

SÖZ BAŞI

Saygı değer okuyucular,

Bizlere, dergimizin yayın kurallarına uymayan pek çok makale gelmektedir. Bu nedenle gönderdiğiniz makalelerinizin pek çoğunu geri çevirmek veya kabul etmemekle karşı karşıya kalıyoruz. Bu hem bizim ve hem de siz değerli araştırmacılar için zaman kaybına neden olmaktadır. Lütfen, dergimizin yayın ilkelerini gözden geçirerek makalelerinizi gönderiniz.

Son çalışmalarla birlikte dergimizin yayınlamış olduğu kitap sayısı da bir hayli arttı. İsteyenler bu kitapları dergimizin adresine müracaat ederek temin edebilir.

İnternet adresimizde, domainimiz istenmeyen kişilerin eline geçmiş idi. Bu nedenle adımızı ve adresimizi değiştirdik. Lütfen dostlarımızı da, dergimizin başına gelen bu tatsız hadiseden dolayı haberdar ediniz.

Dergimizin yeni adresi, Ardahan Üniversitesi adresinden hareketle: www.dergikaradeniz.com; www.dergikaradeniz.net; www.dergikaradeniz.org olarak değiştirilmiştir. Bu adreslere girdiğiniz takdirde arşivlerimiz de dahil olmak üzere istediğiniz bilgilere ulaşabilirsiniz.

26. sayımızla birlikte Tubitak'ın "Dergipark" projesi kapsamında dergimizde yer alan makalelere DOI numarası da verilecektir. Dergimize gönderilen makaleler „Turn It In.com“ intihal sorgulama sistemi tarafından taranmaktadır. Bu şekilde dergimize gönderilen ve yayınlanan makalelerin uluslararası alanda denetlenmesi de sağlanmış olacak ve prestiji daha da artmış olacaktır.

Akademik yükselme sağlayanlara başarılarının devamı, aramızdan ayrılan sosyal bilimcilere Tanrıdan rahmet diliyoruz.

Çalışmalarınızda kolaylık ve başarılar dilerim.

Prof. Dr. Erdoğan ALTINKAYNAK
Editör

PRESENTATION

Dear Readers;

So far, we have received many articles which are not compatible with the writing format of our journal. Therefore, we are forced to turn down some of them for revision or not accept some at all, which means a loss of time for us and the dear writers/contributors. I kindly ask you to first have a close look at the writing principles of the journal and then send us the articles.

As a consequence of the recent studies we have carried out, the number of books published in the name of our journal has increased immensely. Those wishing to attain these books can do so by communicating with our journal.

Unfortunately, our web-site was attacked and so we decided to change its name and address. Could you please kindly inform our colleagues about this unfortunate event?

The new address of our journal is given in a link in Ardahan University's domain as www.dergikaradeniz.com; www.dergikaradeniz.net; and www.dergikaradeniz.org. In the new address, you can achieve both the archival documents as well as the new articles to be published in the new issues.

We are glad that our journal is increasingly receiving attention in many countries and that many more academics are sending articles to us. Thus, we limited the content of our journal with language – culture and literature.

19. YÜZYIL DİVAN ŞAİRİ İBRAHİM FEHMÎ VE DİVANI

THE 19TH CENTURY POET İBRAHİM FEHMÎ AND HIS POETRY COLLECTION

Поэзия поэта «Диванной поэзии» XIX века Ибрахима Фехми

Ahmet İÇLİ*

Özet

Türkler, farklı tarihî dönemlerinde zengin edebiyat metinleri oluşturmuşlardır. Bu dönemlerden birisi de yüz akımız olan Divan Edebiyatı sürecidir. Osmanlı kültür ve medeniyeti çerçevesinde şekillenen ve farklı medeniyetlerle olan iletişimi güçlü olan bu dönem, 19. Yüzyıla kadar devam etmiştir. Türk Edebiyatında, Divan edebiyatı olarak nitelendirilen bu edebiyatın dili Batı Türkçesidir. Osmanlı Türkçesini konuşan nice şairin kaleminden sayısız divanlar ve edebî metinler çıkmıştır.

Tanzimat'tan sonra Batı kültürü ile olan iletişim ve etkileşim sonrası, Batı edebiyatı formları ve konuları Türk edebiyatında görülmektedir. Fakat bu yüzyılda da birçok şair, Divan edebiyatı geleneğinde şiirler yazıp, edebî metinler oluşturup, divanlar ve divançeler tertip etmekteydiler. Bu yüzyılda Osmanlı'da matbaanın daha verimli kullanılması, söz konusu divanların basılmasında da önemli rol oynamıştır. Birçok şair, müsvedde halindeki divanlarını matbaada bastırıp kitlelere ulaştırmayı hedeflemiştir. Bir kısım şairler de ömürleri yetmediği ya da dönemlerinde şairlerin çokluğu sebebiyle fazla tanınmamıştır. Bunlardan bir kısmı da divanlarını bastıramamışlardır. Fakat daha sonra başkaları veya bir yakınları tarafından söz konusu divanlar basılabilmektedir.

19. Yüzyıl şairlerinden İbrahim Fehmî de Divan edebiyatı geleneklerine bağlı olarak bir divan oluşturabilecek kadar şiir yazmıştır. Divanı oğlu Süleyman Sâlim tarafından tertip edildikten sonra H. H. 1287/M. 1870-71 taşbaskı olarak basılmıştır.

Bu çalışmada, İbrahim Fehmî'nin hayatı, kısaca şiir anlayışı ve divanı hakkında bilgiler sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: 19. Yüzyıl, Divan Edebiyatı, İbrahim Fehmî, Fehmî Divan'ı

Abstract

Turks have created / composed rich literary texts at various periods throughout history. One of such periods is the brilliant / productive are of Divan Literature. That area, which was shaped in accordance with the Ottoman culture and perception of the world, and which was shaped by a strong interactive bonds with various cultures, survived until the 19th century. The literature labelled as Divan Literature was based upon Western Turkish / Ottoman Turkish. A great many poets, who spoke Ottoman Turkish, created innumerable collections and literary texts.

Following the communication and interaction with the Western culture after the Reform (Tanzimat) period, Western literary forms and topics began to appear in an

* Doç. Dr., Ardahan Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı. E-posta: ahmeticli@ardahan.edu.tr

increasing frequency in Turkish Literature. However, even in this century, many artists / literary figures continued to compose traditional Divan forms and themes. During the same period, the increasing use of the printing press made it possible to publish and spread the collections. Many poets aimed to get their works published through the printing press and spread them to larger audiences. Many poets, however, either died at a very early age, or was unable to make themselves known by the public. Yet, some others, were unable to get their works published, still, their poems / collections were published by either their relatives or some laymen at a later time.

One of the 19th century poets, İbrahim Fehmi, composed enough poems to make a collection in the style of Divan literature. After his collection was designed by his son, Süleyman Salim, it was published in 1870 or 1871.

In this study, some data / information will be presented about İbrahim Fehmi's life, brief literary perception and poetry collection.

Key Words: 19th Century, Divan Literature, İbrahim Fehmi, Fehmi's Poetry Collection.

АННОТАЦИЯ

В разные исторические периоды в турецкой литературе на свет появлялись оригинальные тексты. Одним ярких периодов литературного процесса является Диванная литература. Развитие Османской империи формировались на протяжении веков в результате различных связей с другими культурами, которые впоследствии и продолжились до 19-го века. В основе Диванной литературы лежит литературный язык Западной Турции. Из-под пера поэтов, которые писали на староосманском языке, также принадлежит тексты Диванной поэзии.

После эпохи Танзимата (политические реформы 1839 года и эпоха, связанная с проведением в жизнь этих реформ) произошли изменения в Западной культуре, которые также отразились и на западную литературу. Эти трансформации прослеживаются в турецкой литературе.

Однако в этом веке, многие поэты писали свои произведения в традиции Диванной литературы, затем диваннисты корректировали их. Это столетие ознаменовалось тем, что в Османской империи было эффективное использование печатного станка, что и сыграло значительную роль в издании Диванной литературы. Многие поэты печатали свои стихи в черновом варианте, чтобы как можно больше донести это до читателей. Из-за огромного количества поэтов в этот период, некоторые поэты так и остались неизвестными как при их жизни, так и после их смерти. Так как их произведения не были опубликованы. Однако, после их смерти эти стихи мог напечатать кто-нибудь или их родственники .

В XIX веке одним из представителей Диванной литературы является Ибрахим Фехми, который известен как последователь Диванной поэзии. Впоследствии его сын Сулейман Салим собрал все произведения и напечатал в 1870-71 гг. В этом исследовании представлена краткая информацию о жизни и Диванной поэзии Ибрахим Фехми.

Ключевые слова: XIX век, Диванная литература, Ибрахим Фехми, поэзия Фетхи

Giriş

Divan edebiyatı geleneğinde eser veren, adı bilinen veya bilinmeyen binlerce şairden biri olan Fehmî, Osmanlının birçok savaşının, iç karışıklığının ve çağdaş devletlerle olan iletişiminin olduğu 19. Yüzyılda yaşamıştır. Bu dönemde divan edebiyatı eski gücünü kaybetmiş, yerini batı tesirindeki edebi formlar ve konular almaya başlamıştır. Böyle bir dönemde yaşayan İbrahim Fehmî, divan edebiyatı geleneklerine bağlı kalıp bir divan oluşturabilecek kadar şiir yazmıştır. Divanı oğlu Sâlim tarafından tertip edildikten sonra taşbaskı olarak H. 1287’de basılmıştır.

Eldeki bilgilere göre Divan Edebiyatında Fehmî mahlasını taşıyan yirmi altı (26) şair vardır.¹ Bunlardan *biri* (1) 15 ve 16. Yüzyılda yaşamış İstanbullu Fehmî Çelebi’dir. *Altı* (6) şair 16; *dört* (4) şair 17; *üç* (3) şair 18; *on iki* (12) şair de 19. Yüzyılda yaşamıştır. Bu şairlerden incelemeye esas şair ile aynı ismi taşıyan bir İbrahim Fehmî bulunmaktadır. Çukacı-zâde olarak bilinen şair, 18. Yüzyılda yaşamıştır. Fatin tezkiresinde de kendisi hakkında bilgiler mevcuttur (Çiftçi: 340).

1. Hayatı

İbrahim Fehmî hakkında Osmanlı Müellifleri (C.2, s. 373), Son Asır Türk Şairleri (İnal 587-588) ve Tuhfe-i Naili’de (C.2. s. 797) kısa tanıtıcı bilgiler vardır. Ayrıca Ali Emiri tarafından hazırlanan İskodra Şairlerinde de (Karateke 1995: 96-97) başka şairler hakkında bilgi verilirken İbrahim Fehmî’ye değinilmiştir.² Bunlarla birlikte, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü projesinde (<http://www.turkedebiyat isimlersozlugu.com>) web ortamında hazırlanan maddelerde Mehmet Arslan tarafından da yukarıdaki kaynaklar eksenli kısa bir tanıtım yazısı vardır.³ Aynı projede İsmail Hakkı Aksoyak da Fehmî Bey’i, Ali Emiri’nin İskodra Şairleri isimli çalışmasında geçen şiirini ekleyerek tanıtmıştır.⁴

Fehmî’nin basılı divanında adı, İbrahim Fehmî Beg bin Süleymân Paşa olarak geçmektedir (Divan, s. 3). Şiirlerinde kullandığı mahlası “Fehmî”dir.

Fehmî, Arnavutluk/İskodra’ya bağlı *Peklin* kasabasıdır. İbrahim Fehmî ile ilgili bilgi veren iki önemli kaynaktaki [Osmanlı Müelliflerinde (C. 2: 373) ve Son Asır Türk Şairlerinde (C. 1: 587)’de] “Beglin” olan yerleşim yeri, Osmanlı Yer Adları kitabında (Tahir 2006 s. 404, 596) “Peklin” olarak geçmektedir. Şairin oğlu tarafından baskısı yapılan divanın girişinde babasını tanıtan Süleymân Sâlim de “Peklin” (Divan, s. 3) ifadesini kullanmıştır. Ayrıca Ali Emiri, şairi Peklinli olarak tanıtmış ve onun bir gazeli ile iki tarih manzumesini yayınlamıştır (Karateke 1995: 95-96). Bu bilgiler ışığında şairin Peklinli olduğu söylenebilir. Sicill-i Osmanî’de (C.2, s. 76, s. 84; C.3. s. 94), Fehmî divanında geçen şahsiyetlerin (kardeşi Cafer, babası Süleyman Paşa) kimlikleri hakkında verilen tüm bilgiler, kasabanın adının Peklin olduğu yönündedir.

¹ Fehmî mahlaslı şairler ve bibliyografaları, çalışmamızın hacmini artıracığından dolayı çalışmaya alınmamıştır. Fakat tezkirelerde, bibliyografik eserlerde bunlara ulaşılabilir. Çalışmamızda geçen tezkireler ve bibliyografik kaynaklar, Fehmî mahlaslı şairleri ihtiva etmektedirler. Geniş bilgi için kaynakçadaki bilgilerden hareketle tezkirelere ve biyografik eserlere bakılabilir.

² Ali Emiri’nin bu eseri tek parça telif bir eser olmayıp, gazetede yayınlanan metinlerin derlenmesi ile oluşmuştur. Fehmî ve başka şairlere ait olan bölümlere de ileriki zamanlarda ulaşılabilir.

³ <http://www.turkedebiyat isimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=4188> Erişim tarihi 11.11.2015

⁴ <http://www.turkedebiyat isimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=6385> Erişim Tarihi 27. 11. 2015

Şairin babası şehrin önde gelenlerinden Süleyman Paşa'dır. (Divan, s. 3).⁵ Divanın birçok yerinde babası ile ilgili bilgiler mevcuttur. Babasının ölümü için yazdığı tarih manzumesine göre Süleyman Paşa, H. 1236/M.1820-1821'de vefat etmiştir. Sicill-i Osmânî'de Süleyman Paşa'ya ait, Peklinli oluşu, mutasarrıflığı ve emekliliği gibi bilgiler mevcuttur. Fakat ölümü için verilen bilgiler, küçük bir farkla verilmiştir. Sicill-i Osmânî'de Süleyman Paşa'nın H. 1232'de vefat ettiği bilgisi bulunmaktadır. (C. 3, s. 94)⁶

Divanında geçen bilgilere göre (s.35), Fehmî'nin annesinin adı Meryem'dir. Annesinin ölümü için yazdığı tarih manzumesine göre, Meryem Hanım H. 1244 Şaban /M.1828 Ocak-Şubat'ında vefat etmiştir.

Şairin nerede ve kaç yılında doğduğu hakkında kaynaklarda net bilgi mevcut değildir. Fakat Divanında geçen bazı tarih manzumeleri bize bu konuda önemli ipuçları sunmaktadır. Divanında ölümlerine tarih yazdığı kardeşlerinden birisi de Nuri Bey'dir. Bu kardeşi hayır ve hasenat işlerinde bulunmuştur. Nuri Bey'in özellikle Peklin kasabasında birçok imareti vardır. Baba Hasan Tekkesinin tamirinden (Divan, s. 28, H. 1256/M. 1840-1841), çeşme yapımına (Divan, s. 29, H. 1256/M. 1840-1841) cami tamirinden (Divan, s. 29, H. 1263/M. 1846-1847), medrese yapımına (Divan, s. 29; H. 1269/M. 1852-1853) kadar birçok imareti bulunmaktadır. Fehmî, bu kardeşinin annesi Fatma Hanım'ın ölümüne de tarih düşmüştür (Divan, s. 34). Buna göre Fatma Hanım H. 1208/ M. 1793-1794'de vefat etmiştir.

Tarih manzumesinin başlığında oğlu Sâlim'in belirttiği; "Tarih-i vefât-ı vâlîde-i Nuri birâder-i Nâzım" ibaresinden anlaşıldığına göre, babası Fehmî ile Nuri Bey başka annelerdendir. Fatma Hanım H. 1208/M.1794'te vefat ettiğine göre Fehmî'nin en erken H. 1209 M. 1795'te doğmuş olması muhtemeldir. Bu bilgi Fehmî'nin ilk çocuk olma ve babasının da ilk eşi öldükten çok kısa bir süre sonra yeniden evlenmesi ihtimalini taşır. Fatma Hanım ölmeden de Meryem Hanım, Süleyman Paşa ile evli de olabilir.

Fehmî'nin kardeşlerinden birisi de kendisi gibi şair olan Cafer Sadık Paşa'dır. Ali Emiri'nin verdiği bilgilere bakıldığında Fehmî, ailenin en küçük erkek çocuğudur. Şair Cafer tanıtımında Ali Emiri, babalarının ölümü için Fehmî tarafından yazılan tarih manzumesinin tamamını verir (Karateke 1995: 97-98). Bu manzumenin ilk beyti ise mukaffadır (Divan, s.33):

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

Pederüm göçdi cihândan idüp 'azm-i 'ukbâ

Ağlayup eyleyeyüm şıdık-ı derün ile du'â

Son beyit

İrtihâlin işiden böyle didi târihin

'Âzim-i cennet-i lutf oldu Süleymân Paşa (H. 1236)

Cafer Sadık Paşa'nın ölümü için Fehmî'nin yazdığı 5 beyitlik tarih kıtası Fehmî divanında (s. 33) ve Ali Emiri'nin (Karateke 1995: 100) çalışmasında da geçmektedir.

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

Ah iderken dâderi Fehmî gelüp hâtıf dedi

'Adn olup mesken aña çün târihi dâru 'l-ħuzūr (H. 1250-M. 1834-35)⁷

⁵ Parantez içindeki bu kullanım; yapılan alıntıların şairin taşbaskısı olan divanına atıflar içindir.

⁶ Arap karakterli rakamlardan olan 2 (٢) ve 6 (٦) birbirinin tersi yönündedir. 1236 yerine yanlışlıkla 1232 yazılmış olabilir. Bu durum, matbaada baskı hatası olarak da düşünülebilir.

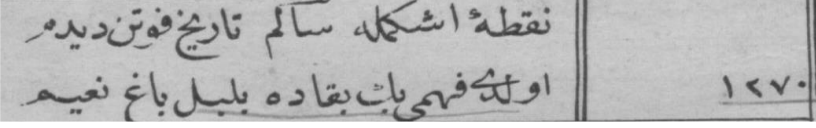
⁷ Karatepe tarafından hazırlanan metinde küçük farklılıklar söz konusudur.

Şairin bir ara Manastır'da olduğu da yine kendi divanında verilen bilgiler arasındadır. Oğlu Salim'in oğlu İhsan'ın doğum haberini alan şairin yazdığı on bir beyitlik tarih manzumesinin ikinci beyti:

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün
Ben Manastırda idüm geldi vilâdet haberi
Muntazırken bu peyâma dil-i şeydâ her ân (Divan, s. 31)

Hakkında kaynaklarda fazla bilgi bulunmayan Fehmî, basılı divanında oğlu Sâlim'in babasının ölümü üzerine yazdığı tarih beytine göre H. 1270/M.1853-54'te vefat etmiştir.

Fâ' ilātün Fâ' ilātün Fâ' ilātün Fâ' ilün
Noқта-i eşkümle Sâlim târîh-i fevtin didüm
Oldı Fehmî bey beğâda bülbül-i bâğ-ı na'im

Ölüm tarihi, belirtildiği üzere ikinci dizedeki noktalı harflerin toplamıdır.

Fehmî'nin mezarının memleketinde olduğu bilgisi Osmanlı Müelliflerinde geçmektedir. (C2: 373). Tuhfe-i Nailî'de ise İskodra'da medfun olduğu belirtilmektedir. (C.2. s. 717). Son asır Türk Şairlerinde de ölüm yerinin Peklin olduğu bilgisi vardır (C.1, s. 587).

Şairin ehl-i beyte bağlı olduğu onun divanında geçen manzumelerden anlaşılmaktadır. Bursalı Mehmed Tahir de “muhibb-i âl-i abâ” diyerek onun ehl-i beyte olan sevgisinden bahsetmektedir (C.2: 373). Fehmî, divanın ilk manzumesi olan on bir bentlik mütekkerrir müseddesinde tekrarladığı dizelerde kendisini ehl-i beytin kulu/kölesi olarak nitelemektedir:

Fâ' ilātün Fâ' ilātün Fâ' ilātün Fâ' ilün
Cân u dil olsun fedâ-yı 'aşk-ı Şâh-ı Kerbelâ
Çâker-i âl-i 'abâyum çâker-i âl-i 'abâ (Divan, s. 6-8)

Fehmî, divanında geçen yedi bentlik mütekkerrir muhammeste, Hz. Ali'den istimdâd talebindedir:

Fâ' ilātün Fâ' ilātün Fâ' ilātün Fâ' ilün
Geçdi gamla mâh u sâlum yâ 'Alî senden meded
Qalmadı şabra mecâlüm 'yâ 'Alî senden meded (Divan, s. 19)

Divanında tarih manzumelerine bakıldığında, şairin toplumu ve olayları iyi analiz ettiği görülmektedir. Devrin padişahları, sadrazamları, paşaları, Rumeli ahalisi, yöneticileri, toplumsal olaylar, düğün, ölüm vb. durumlara divanında yer veren şairin, kendisinin de bazı hayır ve hasenat işlerinde bulunduğu ve bunlar için tarih düştüğü görülmektedir. İskodra'da Sıbyan Mektebi'nin yenilemesi/tecdidi Fehmî tarafından H. 1257/M. 1841-1842'de yapılmıştır.

Fehmî'nin Mevlevî tarikatı ile bir gönül bağının olduğu “tarikat-ı mevleviyye'ye muhibb şuaradan idi” bilgisiyle İnal tarafından (C.1. s. 587) belirtilmektedir.

Divanında geçen kaside, gazel ve tarih manzumelerinden anlaşıldığına göre şairin, şen şakrak ve hayattan zevk alma taraftarı olan bir portre çizdiği görülmektedir. Bunun yanı

sıra her şairin bir âşık olması ve kendisini halkın bir tercümanı olarak nitelemesi gerçeğinden hareketle hayata dair birçok duygu, olay ve olguyu şiirlerinde terennüm etmiştir.

Fehmî, şiirlerinde sade bir Türkçe kullanmıştır. Şairin açık ve anlaşılır bir üslubu vardır. Söyleyiş olarak da Fehmî'nin çok samimi ve içten bir ifade kullandığı ve dilinin de akıcı olduğu söylenebilir. Mehmed Tahir, şairi orta derecede bir şair olarak “mutavassıtın şu'arâdan” (C.2: 373) olarak nitelemektedir.

2. Divanı

Fehmî Divanı'nın kütüphanelerde yazma nüshası bulunmamaktadır. Basma nüshasının iki örneği Milli kütüphanede vardır.⁸ Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege yazma eser salonunda da bir basma metin bulunur. İncelememizde bu kayıttaki divan esas alınmıştır⁹.

Fehmî'nin divanı taşbaskıdır. Basılı divanlar katalogunda divanın, şairin oğlu Süleyman Sâlim tarafından 1287'de bastırıldığı bilgisi vardır. (İpekten ve İsen 1997: 29). Bu kayıta ayrıca divanın, 21x13 ebadında 70 sayfa olduğu da verilen bilgiler arasındadır. Aynı bilgi Özege katalogunda da verilmektedir (Özege 1971: 287).

Şairin divanındaki bilgiler ışığında; Sâlim'in şairin oğlu olduğu bilgisi net ve kesin bir bilgidir. (bkz. Divan, s. 5) Fakat Bursalı Mehmed Tahir ve İnal'ın verdiği bilgilere göre Sâlim şairin torunudur. Bu bilgilerin nereden alındığı kesin olmamakla birlikte her iki kaynakta Fehmî'nin divanından verilen

Mef'ûlû Fâ' ilatü Mefâ' ilü Fâ' ilün

Nâdim olur cihânda şürûr u fesâd iden

Menkûbdur o hâleti her i'tiyâd iden (Divan, s. 64; İnal, s. 588; OSM, s. 373)

matlı yedi beyitlik gazelden anlaşıldığına göre ikisinin de şaire ait aynı şiire ulaştıkları söylenebilir. Divanın basım tarihini de doğru tespit eden iki kaynaktan en az birisinin şairin divanını gördüğü söylenebilir. Fakat bu yanlış bilginin ne şekilde bu kaynaklara girdiği bilinmemektedir.

Fehmî'nin oğlu Süleymân Sâlim, divanın önsözünde kendisini, nazımın oğlu olarak nitelemekte, divanın basımı için yazdığı tarih manzumesinde de şairden pederim diye bahsetmektedir. (Divan, s. 5). Ayrıca Fehmî'nin oğlu Sâlim'in (Divan, s. 25; dört tarih: H. 1246/M. 1831-1832) ve Sâlimin de oğlu (şairin torunu) İhsân'ın doğumları (D, s. 32; altı tarih, H. 1267/M.1850-1851), oğlu Sâlim'in Kurân-ı Kerim'i hatmetmesi (Divan, s. 26; H. 1253/M. 1837-1838), Sünneti (Divan, s.26; H. 1258/M.1842-1843) ile damat oluşu (Divan, S. 26; H. 1265/M.1848-1849) için yazdığı tarih manzumelerinden de anlaşıldığı üzere Sâlim Fehmî'nin torunu değil, oğludur.

Şairin oğlu Salim, divanı ne zaman tertip ettiğini ve ne zaman yayınladığı bilgilerini de “Târih-i tertib ü temşil-i in divân” manzum olarak ifade etmiştir (Divan, s.5-6). Ayrıca eserin sonundaki kayıta da H. 1287 tarihinde eserin yayımlandığını belirtmektedir (Divan, s. 70).

Yukarıda da değinildiği gibi divan, 70 sayfadır. Yaprak sisteminin kullanılmadığı kitapta 21 satır vardır.

⁸ Milli Kütüphane Kayıtları, EHT 1965 A 824, 06 Mil EHT A 3346

⁹ Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, Seyfettin Özege Yazmaları Demirbaş Nu: 0161905; Yer Numarası: 40914/NE

Divanın başında Besmele bulunur. Mensur ve manzum karışık bir dibece/önsöz şairin oğlu tarafından eklenmiştir (Divan, s. 2-6). Bu önsözde babasının şiirlerini yayınlamak düşüncesinden dönemin padişahına övgüye kadar birçok konuya temas edilmiştir. Divanı neşreden Sâlim, önsözde divanın tertibi ve baskısında görülebilecek hataları da üstlenmiştir.

Fehmî divanında geçen nazım şekillerine bakılacak olursa; Fehmî'nin çok kafiyeli beyit ve bent birimli mesnevi veya terkiib-bent yazmadığı görülür. Yazılan şiirler, tek kafiyeli beyit ve bent birimli nazım şekillerinden oluşmaktadır.

Nazım Şekillerine Göre Divanda Geçen Manzumeler

Muaşşer: Divanda Geçen Tek Kafiyeli Bent Birimli Gazel Tipi Nazım Şekillerinden biri muaşşerdir. (Divan, s. 11-13),

“Mu‘aşşer-i Müşterek Bâ-Muhsin Beg Tiranî, Maṭla-ı Ṭayyâr Paşa” başlığı taşıyan 7 bendlik manzume, müşterek mütekerrir bir muaşşerdir.

Başlangıç Beyti

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

Çün dili kervân-ı ğamla ‘aşka i‘zâm eyledüm

Sehv idüp bî-çāreyi dūçār-ı âlām eyledüm

Tayyar Paşa'nın tekrar edilen beyti

Ol mehûn gīsū-yı şebgünunda ârām eyledüm

Bir şabah olmaz karanlık yerde aḥşam eyledüm (bkz. s. 11; Poyraz 2014

s.152)

Muaşşerin son bendinin ikinci beytinde her iki şairin mahlası vardır.

Seyr iderken ol feżâyı Muhsin-i şeydā gibi

Pey-rev oldı Fehmî-i ‘âciz daḥi hem-pā gibi

Müseddes: Fehmî Divanında iki müseddes geçmektedir.

Divanın başladığı ilk manzume olan müseddes; “İbrâz-ı ‘ubüdiyet be-ḥānedân-ı risālet” başlığını taşır. Manzume, on bir bendlik, mütekkerrir bir müseddestir. (Divan, s. 6-8)

Başlangıç beyti

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

Ben ne bayum ne gedā ne māi ‘l-i bey‘ ü şerā

Ârzügāhum benüm bāb-ı ḥabīb-i kibriyā

Mütekerrir beyti

Cân u dil olsun fedā-yı ‘aşk-ı şāh-ı Kerbelā

Çāker āl-i ‘abāyum çāker-i āl-i ‘abā

Divandaki ikinci müseddes “Nāzım-ı müşārün ileyhūn ḥoşına geldiği bir meclisde bi‘l-bedāhe söylediği müseddesdür” başlıklı 7 bendlik mütekerrir bir manzumedir. (bkz. s. 20-21)

Mef‘ ülü Mefā‘ ilü Mefā‘ ilü Fe‘ ülün

Tiğ-i sitemi çek güzelüm cāna ṭayansun

Ḥün-ı dil-i mecrūḥdan āfāk boyansun

Müseddesin mütekerrir beyti

*Şūrīde gönül şu‘le-i ruhsāruña yansun
‘Āşık idügüm halk-ı cihān bilsin inansun*

Muhammes: Divanda iki muhammes vardır.

İlk manzume, “İstirhām ez-ḥazret-i faḥrū‘l-enām” başlığı ile gelen dokuz bendlik bir naattir. (bkz. s.8-9)

Başlangıç beyti

Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün
*Günāhumda nihāyet yok ḥamīlüm yā Resūlallāh
Cemī‘-i ehl-i ‘iṣyāndan sefīlüm yā Resūlallāh*

Fehmî’nin ikinci muhammesi ise “İstimdād-ı Ḥazret-i Şāh-ı Velāyet” başlıklı 7 bendlik mütekerrir bir manzumedir (bkz. s. 18-19).

Muhammesin ilk beyti

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün
*Var gönülde iḥtilāmum yā ‘Alī senden meded
Gün-be-gün artar melālüm yā ‘Alī senden meded*

Mütekerrir beyit

*Geçdi ḡamla māh u sālüm yā ‘Alī senden meded
Kalmadı şabra mecālüm yā ‘Alī senden meded*

Tahmis: Fehmî divanında dört tahmis vardır. Bunlardan ilki Keçecizāde İzzet Molla’nın gazeline yazılmıştır. (Divan s. 13-14)

Başlangıç beyti

Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilün
*Çekilür derd degül fırkat-ı cānāndır bu
Bilürem yağma-ger-i kāle-i sāmāndır bu*

İzzet Molla’nın gazelinin matlası

*Gerçi şabr it diyemem āteşi hicrāndır bu
Var ise şabruñ eger vaşldan āsāndır bu* (bkz. Ceylan, Yılmaz 2005: 588)

Fehmî’nin gazeline tahmis yazdığı bir diğer şair de Yusuf Muhlis Paşadır. “Taḥmīs-i Ġazel-i Yūsuf Muḥlis Paşa Sirozī” başlığıyla verilen manzume, 9 bendliktir. (Divan, s. 14-16)

Başlangıç beyti

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün
*Çekdügüm derd ü belā hep bu dil-i mecbūrdan
Kande bir tāze görürse cān virür ta dūrdan*

Tahmis edilen gazelin matlası

*Dün gice meclisde bir meh-pāre gördüm nūrdan
Şu‘le-i ruhsārınun yok idi farkı ḥūrdan* (Zengin 2000: 123-124)¹⁰

¹⁰ Yusuf Muhlis Paşa divanının incelendiği tezde tahmis edilen gazelin ilk beytinde “Dün gice meclisde bir meh-pāre gördüm nūrdan” geçen “nūrdan” kelimesi yerine “dūrdan” geçmektedir.

Divandaki üçüncü tahmis ise Mahmud Muhsin Beyin gazeline yapılmıştır. Manzume, “Tahmîs-i Gâzel-i Muhsin Beg Tîranî Rahmettullâhi ‘aleyh” başlıklı olup 12 bendden oluşmaktadır (bkz. s. 16-17).

Başlangıç Beyti

Mefâ‘ ilün Mefâ‘ ilün Mefâ‘ ilün Mefâ‘ ilün

‘Tuylanlar âh-ı serdüm çarh ile gavgâsı var dirler

Olanlar vâkıf-ı esrâr vâveylâsı var dirler

Tahmis edilen gazelin matlası

Görenler rûy-ı zerdüm gâlibâ şafrâsı var dirler

Sevâd-ı çeşmümi kimler görür sevâsı var dirler

Fehmî’nin bir tahmisi ise hastalandığı bir dönemde Nâbî’nin hastalık konulu bir gazeline yapmış olduğu tahmisidir. “Nâzım-ı müşârün ileyh bir müddet ser-i bālîn-i imrâz olduğda Nâbî merhûmuñ bu gâzelini tahmîs buyurmuşlardır” başlığını taşıyan manzume 6 benddir (bkz. s. 17-18).

Başlangıç Beyti

Mefâ‘ ilün Mefâ‘ ilün Mefâ‘ ilün Mefâ‘ ilün

Marîżüm eyle tenbîh ‘illet-i ğaddâra luţfuñdan

Kî ısrâr itmesün böyle beni ızrâra luţfuñdan

Tahmis edilen gazelin matlası

İlâhî ‘âfiyet vir bu dil-i bîmâra luţfuñdan

Taleb-kâr-ı müdâvâ olsun eyle çâre luţfuñdan (bkz. Bilkan 1997: 889)

Kasideler: Fehmî divanında kasidelerin sayısı sınırlıdır. Bunlardan sadece bir tanesi için kaside başlığı konulmuştur.¹¹ Diğer birkaç tarih manzumesinin ilk beyit de mukaffa olup kaside nazım biçiminde yazılmıştır.¹²

İlk kaside, “Kaşîde der-sitâyiş-i Müşîr-i Ordu-yı Rumeli Reşîd Paşa rahmetullâhi ‘aleyh” başlığıyla verilmiş olup, otuzbeş beyittir (bkz. 9-11). Kasidenin son beyti ise bir tarihtir.

Başlangıç beyti

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

‘Hâzret-i ‘Abdûlmecîd Hanuñ Hudâdur yâveri

‘Adl u dâdıyla cihâna virdi zib ü zîveri

Son beyit/Tarih Beyti

Cevherin târîhidür kim süy-ı Hağdan dâ’imâ

Luţfla nuşret Reşîd Paşanuñ olsun yâveri (H. 1262/M. 1845-1846)

¹¹ Nazım şekilleri ile ilgili değerlendirmeler için Cemal Kurnaz ve Halil Çeltik tarafından hazırlanan kitap esas alınmıştır., Cemal Kurnaz, Halil Çeltik, *Divan Şiiri Şekil Bilgisi*, Kurgan-Edebiyat, Ankara 2013.

¹² Divanın tasnifi şair tarafından yapılmamış olup tüm tasarrufat oğluna aittir.

Bir başka kaside, 13 beyit olup “Tārīḥ-i tebrīk-i ‘īd be-müşīr-i müşārūn ileyh” (Divan, s. 24) başlığı ile tarih manzumeleri arasında verilmiştir. Fakat belirtildiği üzere, nazım şekli olarak bakıldığında bu manzume bir kasidedir.

Kasidenin matlası

Fā‘ ilātūn Fā‘ ilātūn Fā‘ ilātūn Fā‘ ilūn
‘Ömri memdūd ola sulṭān-ı cihān-ārānuñ
Ki odur bāis-i āsāyişi bu dünyānun

Kasidenin son beyti

Tāmdur şıdk-ı derūnum gibi Fehmī tārīḥ
Şa‘d ide ‘idini Allāh Reşīd Paşanuñ (H. 1262)

Divandaki bir diğer kaside de aynı şekilde tarih kıtaları arasında verilmiştir. Fakat ilk beytinin mukaffa oluşu sebebiyle bunun da bir kaside olduğu görülmektedir.

“Tārīḥ-i Tebrīk-i Sāl be-Müşīr-i Müşārūn ileyh” başlıklı Reşit Paşaya yeniyl münasebetiyle yazdığı Kaside 17 beyitlidir. (Divan, s. 26-27)

Kasidenin matlası

Fā‘ ilātūn Fā‘ ilātūn Fā‘ ilātūn Fā‘ ilūn
Bārekallāh yümn ü sa‘d ile gelüp sāl-ı cedīd
Günbegün olsun muzaḫḫer ceyş-i ḥān ‘Abdalmecīd

Kasidenin son beyti

Ben didüm tārīḥini āmin didiler bendegān
Ola yümn ile Reşīd Paşaya bu sāl sa‘īd (H. 1262)

Divanda kıta nazım şekilleri arasında tarih manzumesi olarak verilen bir diğer nazım da 5 beyitten oluşmaktadır (Divan, s. 27-28). Manzumenin başlığı “Tārīḥ-i Sāl” olarak verilmiştir.

Fe‘ ilātūn Fe‘ ilātūn Fe‘ ilātūn Fe‘ ilūn
Bārekallāh zehī sāl-ı meserret mev‘ūd
Olur anda nice āsār-ı beşāret meşhūd

Son beyti

Çıkdı bir tārīḥ ile ‘āleme tebşir itdi
Sāl-ı nev mülhime-i nuşret-i Sulṭān Maḥmūd (H. 1255)

Kıtalar: Fehmī Divânında tek kafiyeli olup kıta tipi kafiyelenen nazım şekillerinin tamamı tarih manzumeleridir. Tarih Manzumeleri, 44 adettir. Bunlardan bazıları tek beyit şeklinde de görülebilmektedir. Fakat nazım şekli olarak kıta olmayan iki manzumenin ilk beyti mukaffadır. Bunlar gazel tipi kafiyelenmiştir. Kısa manzumeler olmakla birlikte nazım şekli olarak bunlar gazel/kaside olarak sayılmalıdır. (Divan, s. 23)¹³ Ayrıca tüm dizeleri mukaffa olan bir manzume de divanda yer almaktadır. (Divan, s. 22).

¹³ Divandaki tüm nazım şekillerinin tasnifi ve şairin şiir dünyası hakkındaki değerlendirmeler, tanıtım mahiyetinde olan bu makalenin sınırlarını aşacaktır. Divanının çevriyazısı ve incelenmesinin yapıldığı kitap çalışmamızda tüm bunlar detaylıca işlenecektir.

Divanda geçen tarihler, şairin akrabaları, devrin yöneticileri ve yakın arkadaşları hakkında yazılmışlardır. Ayrıca savaşlar, yeni yıl kutlamaları ve bazı imaretler için de tarihler vardır.

Yukarıda da değinildiği gibi divan nüshasında adı tarih olarak belirtilen fakat nazım şekli olarak gazel/kaside olan bazı manzumeler vardır. Bunlar gazel ve kaside olarak tasnif edilmiştir.

Tarih Kıtalarından Örnekler

Divanda, “Tiranî Hacı Muhsin Beg edâ-yı farîza-i hac ile ‘avdeti hakkında tevârîh-i müte‘addidedür” başlığıyla verilen sekiz adet tarih manzumesi vardır. Bunlardan ilki 21 beyitlik bir kıtadır. Kıtanın sonundaki beytin ilk dizesi, Muhsin Bey’in hacca gidişinin (H. 1258- M. 1842) ikinci dizesi de hacdan gelişinin (H. 1259-1843) tarihidir. (bkz. s.21-22)

Kıtanın ilk beyti

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

Hazreti Maḥmūd Muḥsin Beg o memdühü ‘ş-şiyem

Kim reh-i ‘irfānda ferzâne geldi yümn ile

Kıtanın tarih beyti

Hac idüp Maḥmūd Beg oldı vâsıl-ı feyz-i ilāh (H. 1258- M. 1842)

Haḡka ḡamd olsun yine Tirana geldi yümn ile (H. 1259- M. 1843)

Şairin, oğlu Salim’in Muhsin Beye damat oluşuna zifaflarla yazdığı tarih, Tārîḡ -i Zifāf başlığını taşımaktadır.

Manzumenin son beyti

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

Vālidî Fehmî teşekkürle didi tārîḡini

Şükr ola Allāha Sālim sa‘d ile kıldı zifāf (H.1265-M. 1848-49)

Aşağıdaki beyit ise, “Nāzım-ı müşārün ileyhün tecdîdüne muvaffaḡ olduğu sıbyān mektebinün tārîḡidür” başlıklı manzumenin son beytidir. Kıta, şairin tamir ettiği ve düzenlediği bir sıbyan mektebi amacıyla söylenmiştir.

Fe‘ ilâtün Fe‘ ilâtün Fe‘ ilâtün Fe‘ ilün

Haḡdan ümîd-ı kabul ile didüm tārîḡi

Mekteb-i ‘ilm ü hünēr oldı bu cāy-ı ra‘nā (H.1257-M.1841-82)

Fehmî Sultan 1. Abdulmecid’in tahta çıkışına da bir tarih yazmıştır. (Divan, s. 30)

Tārîḡ-i Cülüs-ı Hümayün

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

Fehmiyā erbāb-ı sūra yazdılar tārîḡini

Sa‘d ile ‘Abdulmecîd Han oldı sulṡān-ı cihān (H. 1255-M. 1839)

Gazeller: Fehmî divanında tek kafiye olup gazel tipi kafiyeleşen gazeller başlığı altında sunulan 81 gazel vardır. Bu tertip şairin oğlu tarafından yapılmıştır. Fakat gazellere geçmeden hemen önce “tārīḥ-i dūḥūl-ı faşl-ı bahār” başlığı ile verilen manzume de aslında bir gazeldir. Divandaki bu manzume, “Gazel Güne” olarak da belirtilmiştir (Divan, s. 37).

Gazelin Matlası

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Mey içüp gülzârda al bezmüne bir gül-îzâr

Eyleme zühd ü riyâ gel bakma hiç nâmûs u 'âr

Gazelin son beyti

Nûş-ı bâde kıl güzel meh-rûları sev Fehmiyâ

Ehl-i 'aşka müjde bâda irdi nev-bahâr (Divan, s. 37)

Bu gazel ile birlikte, tarih manzumeleri arasındaki küçük mukaffa manzumeler hariç, divanda toplam 82 gazel geçmektedir. Gazeller “Gazeliyyât” başlığı ile verilmiştir (Divan, s. 39-70).

Fehmî divanında geçmeyen fakat Ali Emiri'nin, tanıttığı İskodralı Şair Tevfik bahsinde, Fehmî'nin Tevfik'ten nazire talep ettiği bir gazeli mevcuttur (Karateke 1995: 95-96). Gazelin matla beyti şöyledir:

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Dil hevâ-yı zülf ile bend oldı zünnâr olsa da

Herçi bād-â-bād meylüm yâre gaddâr olsa da

Bu durumda şaire ait gazellerin sayısı 83 olmaktadır. Makalemizde bu gazellerden birkaçının matla beyitleri verilmiştir:¹⁴

Örnek Matlalar

Mef' ülü Fā' ilātü Mefā' ilü Fā' ilün

Bir nîm-ḥande eyledi ol gönçe-fem baña

Me'müldür ki bir daha itmez sitem baña (Divan, s. 39, 10 beyit)

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

Cân u dil oldı begüm ikisi ḥayrân saña

Qaldı inşâf u mürüvvet saña ihsan saña (Divan, s. 39-40, 7 beyit)

Mef' ülü Fā' ilātü Mefā' ilü Fā' ilün

Cânân raqīb-i kâfire itdi gâzab bu şeb

Yandum o gönçe-leb ile ben leb-be-leb bu şeb (Divan, s. 41, 7 beyit)

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

Vücûdum lerzenâk oldı ne şabr u ne qarârüm var

Kerem kıl sâkıyâ üç beş tolu vîr kim ḥumârüm var (Divan, s. 46, 7 beyit)

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

Añılmaz mı esîr-i zülf-i cânân oldıgum demler

Añılmaz mı diyâr-ı 'aşka sulṭân oldıgum demler (Divan, s. 49, 7 beyit)

¹⁴ Tüm şiirler, şu an baskı aşamasına gelmiş kitabımızda detaylıca yazılacaktır.

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün*Söyler ebnā-yı zamāna şimdi bī-pervā dūrüg**Žann iderler zīnet-i güftārdur güyā dūrüg* (Divan, s. 57-58, 7 beyit)**Mef' ülü Fā' ilātü Mefā' ilü Fā' ilün***Düşvārdur didüm saña ey dil belā-yı 'aşk**Olduñ danışmadan baña sen mübtelā-yı 'aşk* (Divan, s. 58-59 (9 beyit)**Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün***Nigārum çekme el çāh-ı zenehdāna düşenlerden**Uzat kāküllerin bārī tutunsalar resenlerden* (Divan, s. 65, 5 beyit)**Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün***Vaşla rağbet eylemez ol bī-vefā çokdan berü**Ben de istignā idüp itmeme ricā çokdan berü* (Divan, s. 66, 9 beyit)**Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün***Şehr-i hüsn içre gezer gördüm iki meh-pāre**Biri fettān-ı cihāndur o biri mekkāre* (Divan, s. 66-67, 7 beyit)**Mef' ülü Mefā' ilü Mefā' ilü Fe' ülü***Bir mevhibedür ehl-i dile aşk u muhabbet**Bilmem ki ne hikmet**Ez-ahd-ı ezel olmuş o hāl anlara kısmet**Lāyık mı şikāyet* (Divan, s. 42-43, 9 beyit-Müstezad)

Gazeller dışında, divanda *iki adet matla* da vardır. Fakat divanda bu iki beyit Müfred olarak verilmiştir. Aşağıda bunlardan biri sunulmuştur.

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün*Ne cevri-i yāre tāb-āver olur ne derd-i hicrāna**Muḥaşşal ikisi ṭaḫat-rübādur nev'-i insāna***SONUÇ**

Divan edebiyatının 19. Asırdaki ikinci dereceden şairlerinden biri olarak nitelendirilen Fehmî, divan oluşturabilecek kadar şiir yazmıştır. Divanında Klâsik şiir geleneğinin izleri devam etmektedir.

Fehmî Divanı, oğlu Süleyman Sâlim tarafından H. 1287/M.1870-71'de basılmıştır. Şair hakkında bilgi veren kaynakların bir kısmında Sâlim'in şairin oğlu değil de torunu olduğu bilgisi vardır. İncelenen divan ile Sâlim'in şairin oğlu olduğu sonucuna varılmıştır.

Şairin kendisi gibi şair olan Cafer mahlaslı bir kardeşi de bulunmaktadır. İşkodra'da önde gelen ailelerden birisi olan Fehmî'nin ailesi, birçok hayır ve hasenat işlerinde de bulunmuştur. Babası ve kardeşi, İşkodra ve başka vilayetlerde yöneticiliklerde bulunmuştur.

Fehmî'nin divanında geçmeyen bir şiiri de başka kaynaklarda tespit edilmiş olup divanındaki gazellere tarafımızdan eklenmiştir.

Fehmî divanı, tasbaskı olup oğlu Sâlim tarafından bir önsöz eklenerek neşredilmiştir. 70 sayfalık divanda şaire ait musammatlar, kasideler, gazeller, tarihler ve matlalar bulunmaktadır.

Elimizdeki inceleme, Fehmî ve Divan'ı isimli kitap seviyesindeki çalışmanın bir ön incelemesidir. Bu yazıda şair ve eseri hakkında yeni bulgular ışığında tanıtım yapılmıştır. Şairin divanı tarafımızdan çevriyazılı metin olarak okunmuş olup incelemesi tamamlanmıştır. En kısa sürede de yayını yapılacaktır.

KAYNAKÇA

ABDULKADİROĞLU, Abdülkerim (hzl.) (1999). *İsmâil Belîğ, Nuhbetü'l-Âsâr li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*. Ankara: AKM Yay.

AKSOYAK İsmail Hakkı; Fehmî, Erişim Tarihi 27. 11. 2015
<http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=6385>

ARSLAN, Mehmet; Fehmî, Süleymân Paşa-zâde İbrâhim Fehmî Bey, <http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=4188> Erişim tarihi 11.11.2015

BİLKAN, Ali Fuat (1997) Nabi Divanı, C.1-2 Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: İstanbul

BURSALI MEHMED TAHİR, *Osmanlı Müellifleri*, 3 cilt, Matbaa-i Amire, İstanbul 1333, 1342

Canım, Rıdvan (hzl.) (2000). *Latîfî, Tezkiretü's-Su'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzemâ*. Ankara: AKM Yay.

CEYLAN, Ömür, Ozan Yılmaz (2005) Hazana Sürgün Bahar, Keçecizâde İzzet Molla ve Divan-ı Bahar-ı Efkâr, İstanbul: Kitap Sarayı, s. 588

CUNBUR, Müjgan (hzl.) (1999). *İbnüleminMahmud Kemal İnal, Son Asır Türk Şairleri*. C. 1. Ankara: AKM Yay.

ÇAPAN, Pervin (hzl.) (2005). *Mustafâ Safâî Efendi, Tezkire-i Safâî (Nuhbetü'l-ÂsârminFevâ'id-i-Eş'âr) (İnceleme-Metin-İndeks)*. Ankara: AKM Yay.

ÇİFTÇİ, Ömer (hzl.) Fatin Davud, Hatimetü'l-Eş'âr, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları (e-kitap)

FEHMÎ, İbrahim b. Süleyman, *Divan-ı Fehmî*, Milli Kütüphane, EHT 1965 A 824,

İBRAHİM FEHMÎ, Milli *Divan-ı Fehmî*, Kütüphane, 06 Mil EHT A 3346

SÜLEYMANPAŞAZÂDE İBRAHİM FEHMÎ, *Divan-ı Fehmî*, Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Yazmaları, Demirbaş Nu: 0161905, Yer Numarası, 40914/NE

ERDEM, Sadık (hzl.) (1994). *Râmiz ve Âdâb-ı Zurfâsı (İnceleme-Tenkitli Metin-İndeks-Sözlük)*. Ankara: AKM Yay. 240-241.

GÜNER, Galip ve N. Güner (hzl.)(2003). *Esâmî-i Şuarâ-yıÂmid Ali Emiri Efendi*. Ankara: Anıl Matbaacılık. 83

İNCE, Adnan (hzl.) (2005). *Tezkiretü's-Su'arâ Sâlim Efendi*. Ankara: AKM Yay. 567-568.

İPEKTEN Haluk, Mustafa İsen, Recep Toparlı, Naci Okçu, Turgut Karabey, *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü* KTB Yay., Ankara 1988, s. 255

İPEKTEN, Haluk, İsen Mustafa (1997) Basılı Divanlar Kataloğu, Ankara: Akçağ Yayınları

İSEN Mustafa (hızl.). (1998) Sehi Bey Tezkiresi, Heşt-Behişt, Ankara: Akçağ Yayınları

KARATEKE, Hakan (hızl.) (1995). *İşkodra Şairleri* ve Ali Emirinin Diğer Eserleri, İstanbul: Enderun Kitapevi.

KÂTİP ÇELEBİ, *Keşfü’z-Zünûn*, 2-3. Cilt, (Terc: Rüştü Balcı), Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 2013

KAYABAŞI, Bekir (1997). *Kaf-zâde Fâ’izî’nin Zübdetü’l-Eşâr’ı*. Doktora Tezi. Malatya: İnönü Üniversitesi.

KILIÇ, Filiz (hızl.) (2010). Âşık Çelebi, Meşâ’irü’ş-Şu’arâ. C. 3. İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yay.

KİNÂLİZÂDE HASAN ÇELEBİ, *Tezkiretü’ş-Şuara*, (2 cilt,)TTK Yay. Ankara 1989,

KÖKSAL, M. Fatih (2012). *Edirneli Nazmî, Mecma’u’n-Nezâ’ir*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı (e-kitap)

KURNAZ Cemal, Halil Çeltik (2013). *Divan Şiiri Şekil Bilgisi*, Ankara: Kurgan-Edebiyat

KURNAZ, Cemal ve M. Tatçı (hızl.)(2001). *Mehmed Nâil Tuman Tuhfe-i Nâilî-Divân Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*. Ankara: Bizim Büro Yay. 796

KUTLUK, İbrahim (hızl.) *Kınalızâde Hasan Çelebi, Tezkiretü’ş-Şuara* C.II, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1989

MEHMED SÜREYYA, *Sicill-i Osmanî Yahud Tezkire-i Meşâyih-i Osmaniye*. 4 cilt, Matbaa-i Amire, İstanbul 1308, 1311.

OY, Aydın (1995). *Yüzyıllar Boyunca Tekirdağlı Şairler ve Yazarlar*. İstanbul: Tekirdağ Valiliği Yay.

ÖZCAN, Abdülkadir (1989). *Nev’îzâde Atâî, Hadâiku’l-Hakaik fî Tekmileti’ş-Şakaik*. (önsöz ve indeks ile tipkibasım). İstanbul: Çağrı Yay.

ÖZEĞE, M. Seyfettin (1971). *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu*. C. I. İstanbul: Fatih Yay.

POYRAZ, Yakup (hızl.) (2014), Tayyar Mahmud Paşa ve Divanı, Samsun: Etüt Yay. s. 152

SEZEN, Tahir (2006) *OSMANLI YER ADLARI*(Alfabetik Sırayla), Ankara: T.C. BAŞBAKANLIK DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ Yayın Nu:21.

SUNGURHAN Eydurhan, Aysun (hızl.) (2009). *Kınalı-zâde Hasan Çelebi, Tezkiretü’ş-Şu’arâ*. Tenkitli Metin A-B, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları (e-kitap)

ŞEMSEDDİN SÂMÎ (1311). *Kâmûsü’l-A’lâm*. C.5. İstanbul.

ZAVOTÇU, Gencay (hızl.) (2009). *Rıza Tezkiresi*. İstanbul: Sahhaflar Kitap Sarayı Yay.

ZENGİN, Bayram (2000). *Yûsuf Muhlis Paşa Dîvânçesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Fatih Üniversitesi.

KARADENİZ

BLACK SEA – ЧЕРНОЕ МОРЕ

Uluslar Arası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi

❖ Yayın İlkeleri ❖

Yayın İlkeleri

- 1) Karadeniz (Black Sea – Chornoye More) Dergisi yılda dört kez yayımlanan uluslar arası hakemli bir dergidir.
- 2) Karadeniz (Black Sea – Chornoye More) Dergisi’nde yayımlanacak yazılar, daha önce herhangi bir yayın organında yayımlanmamış olacaktır.
- 3) Karadeniz (Black Sea – Chornoye More) Dergisi’nde yayımlanacak yazılar metin olarak en fazla 20 sayfa; resim, belge, kroki, harita ve benzeri malzemeler mevcut ise bu eklerle birlikte en fazla 23 sayfa olacaktır.
- 4) Türkiye Türkçesi ve Türk Dilinin diğer şiveleri ile yazılan yazılara Türkçe Özet (ortalama 70 kelime), İngilizce veya Rusça Özet, Anahtar Kelimeler (ortalama 5 kelime) ve bunların İngilizce veya Rusça karşılıkları eklenecektir.
- 5) Yabancı dillerde yazılmış yazılara, yazının Türkçe başlığı ve Türkçe özeti eklenecektir.
- 6) Dergimize Türkçe, İngilizce ve Rusça olmak üzere üç dilde yazı kabul edilebilir.
- 7) Yazılar, disket/CD kaydı ile birlikte dört nüsha halinde ve üç nüshasında yazar adı belirtilmeden yazışma adresine gönderilecektir.
- 8) Yazılar, Times New Roman (11 punto) yazı karakteriyle, tek satır aralığıyla yazılacaktır.
- 9) Metin içinde yapılacak göndermeler ad, yayın yılı ve sayfa numarası biçiminde parantez içinde belirtilecektir. (Köprülü 1989: 9). “Dip notlar” yalnızca açıklamalar için kullanılacak ve “Son not” olarak metnin sonunda Times New Roman yazı karakterinde 10 punto ile yazılacaktır.
- 10) Yazılarda yararlanılan kaynaklar yazının sonundaki Kaynaklar bölümünde alfabetik olarak verilecektir.
- 11) Çalışmanın “Kaynaklar” bölümünde yararlanılan eserler (kitaplar için) KÖPRÜLÜ M. Fuat: (2009). Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, Ankara, Akçağ Yay., 11 b. (makale ve bildiriler için) ASAN Veli: (1995). “Tahtacı Türkmenler-IX: Tahtacılar da Musahiplik”, Cem, V (49), s. 44-45.örneğindeki sisteme uygun biçimde belirtilecektir.
- 12) Yayın kuruluna gönderilen yazılar, hakem heyeti içinde yer alan konuyla ilgili iki uzmana gönderilecek ve yazılar gelecek raporlara göre yayımlanacak veya düzeltmeler varsa yazı sahiplerine düzeltmelerin yapılması amacıyla gönderilecektir.
- 13) Dergiye gönderilecek yazılarla birlikte web sayfasında yer alan Makale Sunum Formu doldurulup gönderilecektir.
- 14) Yayımlanan yazıların tüm sorumluluğu yazı sahiplerine ait olacaktır.

KARADENİZ
BLACK SEA – ЧЕРНОЕ МОРЕ
An International Journal of Social Sciences

❖ Publication Principles ❖

1) Karadeniz (Black Sea–Chornoye More) is a quarterly journal of social science subject to international peer review.

2) All articles submitted to the Karadeniz (Black Sea–Chornoye More) should be original contributions, meaning that they should not be published previously or should not be under consideration for any other publication at the same time.

3) All articles submitted to the Karadeniz (Black Sea–Chornoye More) should have a maximum text length of 20 pages, to be extended to 23 pages in the case of articles containing photos, documents, drawings, maps or similar materials.

4) With regards to articles written in Turkish (as it is spoken in Turkey) or other Turkish dialects, a Turkish, English or Russian abstract (average 70 words) and Key Words (average 5 words) in all three languages should be provided.

5) With regards to articles written in foreign languages, titles and abstracts of the articles should be submitted in Turkish.

6) Articles written only in Turkish, English and Russian are accepted to our journal.

7) All articles should be submitted in a CD/floppy disk with four written samples, three of which should be sent to the given correspondence address without stating the writer's name.

8) All articles should be written in Times New Roman, size 11pt with one lined space.

9) References in the text should be signified in brackets as name, publication year and page number. (Köprülü 1989: 9). "Foot notes" should be used only for statements and should be written in Times New Roman font and 10 font size at the end of the text as a "Last Note".

10) References used in articles should be given under the title References at the end of the article in an alphabetical order.

11) Literatures in the "Bibliography" section of the study should be indicated as in the example of the system "KÖPRÜLÜ M. Fuat: (2009). Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, Ankara, Akçağ Yay., 11 b." (for the books) and "ASAN Veli: (1995). "Tahtacı Türkmenler-IX: Tahtacılar da Musahiplik", Cem, V (49), s. 44-45." (for the essays and papers).

12) All articles submitted to the publisher's board will be, firstly, sent to two different experts concerned with the subject in the referee committee. Then, they will be published according to the reports taken from these two referees or sent back to the owners of the articles for editing/reviewing if needed.

13) When sending the articles to the journal, also, "Article Presentation Form" which can be found in the website www.karadenizdergi.com should be filled and sent.

14) The owners of the articles are fully responsible for their published writings.

KARADENİZ
BLACK SEA – ЧЕРНОЕ МОРЕ

Ежеквартальный международный журнал общественных наук

❖ Основные положения журнала и требования к статьям ❖

1) Журнал Karadeniz (Black Sea – Черное море) – является ежеквартальным международным изданием, со своей редколлегией.

2) Журнал Karadeniz (Black Sea – Черное море) – издание, в котором будут печататься нигде до этого времени неопубликованные статьи. Если же статья уже выходила в свет, в нашем журнале она может быть опубликована на другом языке.

3) Объем статей для журнала Karadeniz (Black Sea – Черное море), должен составлять не более 20 страниц. Если в статье имеются дополнения в виде рисунков, документов, схем, карт и др. подобных материалов, объем статьи может увеличиваться до 23 страниц.

4) Если статья написана на турецком или других тюркских языках, к ней требуются резюме на турецком, а также на русском или английском языках (примерно 70 слов) и список ключевых слов (примерно 5 слов) с переводом на английский или русский.

5) Статьи, которые будут написаны не на турецком языке, будут дополняться переведенной на турецкий язык аннотацией и названием статьи.

6) Наш журнал принимает статьи, написанные на турецком, английском и русском языках.

7) Статьи на дискетах или CD в четырех экземплярах, в трех из которых не должно быть указано имя автора, отправляются на адрес издательства.

8) Статьи должны быть набраны в программе Times New Roman, кегль -11, межстрочный интервал — 1.

9) Ссылки на библиографию в тексте выполняются следующим способом: в круглых скобках указывается автор издания, год (разделяется запятой) и страница. Указание страницы разделяется двоеточием. Например: (Köprülü, 1989: 9). Для сносок следует использовать 10 размер шрифта Times New Roman.

10) Используемая для написания статьи библиография, должна приводиться после текста статьи в алфавитном порядке.

11) Список литературы в разделе «Библиография» представлен по образцу системы “KÖPRÜLÜ M. Fuat: (2009). Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, Ankara, Akçağ Yay., 11 b.” (для книг) и “ASAN Veli: (1995). “Tahtacı Türkmenler-IX: Tahtacılar da Musahiplik”, Cem, V (49), s. 44-45.” (для эссе и прочих документов).

12) Присланные в издательство статьи, отправляются двум специалистам (по теме статьи) из редколлегии и, согласно их отчету, принимается решение о публикации. Если, по мнению редколлегии, статья требует исправлений, ее высылают обратно автору для доработки.

13) При отсылке статьи в журнал также должна быть заполнена и отослана «Форма Презентации Статьи», которую можно найти по ссылке www.karadenizdergi.com

14) Всю ответственность за статьи, опубликованные в журнале, несут авторы.

Ежеквартальный международный журнал общественных наук основные положения журнала и требования к статьям.

❖ **Abone Şartları** ❖

Abone olacaklar Erdoğan ALTINKAYNAK adına 05732013 numaralı posta çeki hesabına abone bedelini yatıracaklar ve dekontlarını adres bilgileri ile birlikte yazışma adresine posta veya faks yoluyla ileteceklerdir.

❖ **Payments** ❖

Subscribers should deposit the subscription fee to Erdoğan ALTINKAYNAK's postal cheque account number: 05732013 and send their receipts as well as their own contact addresses to the communication address via mail or fax mentioned above.

❖ **Абонентное Условие** ❖

Для оформления подписки необходимо произвести оплату на имя Erdoğan ALTINKAYNAK, банковский счет № 05732013 Квитанцию об оплате вместе с информацией о Вашем адресе необходимо передать почтой или по факсу в редакцию журнала.

❖ **Fiyatı / Стоимость / Price** ❖

50 TL (Yurt içi / для граждан Турции / Interior)

30 \$ / 20 Euro (Yurt dışı / для граждан других стран / Abroad)

❖ **Abonelik Bedeli / Стоимость подписки / Subscription Price** ❖

600 TL (Yurt içi / для граждан Турции / Interior)